

राष्ट्रभाषा हिंदी

(दुःस्थिती आणि ती रोखण्यासाठीचे उपाय)

अनुक्रमणिका

(काही वैशिष्ट्यपूर्ण सूत्रे '*' या चिन्हाने दर्शवली आहेत.)

-मनोगत	७
-ग्रंथाविषयी सूक्ष्म-जगतातील 'एक विद्वान' यांनी केलेले भाष्य	८
- 'सूक्ष्म' या शब्दाच्या संदर्भातील काही संज्ञांचा अर्थ	१३
-ज्ञान-प्राप्तकर्त्या साधकांचा परिचय	१५

प्रकरण १ : राष्ट्रभाषा हिंदी

१. अर्थ	१७
२. निर्मिती	१७
३. महत्त्व	१८
* राष्ट्रभाषा म्हणजे राष्ट्राचा मनोमयकोश	१८
* राष्ट्राच्या ऐक्यासाठी हिंदीचे महत्त्व	१८
४. हिंदी भाषेची वैशिष्ट्ये	२०
५. हिंदी भाषेवरील उर्दू भाषेचे आक्रमण !	२०
* हिंदी भाषा आणि मुसलमान	२२
* गांधींचे 'उर्दू' भाषेवरील प्रेम !	२५
* आईला इंग्रजीतून पत्र पाठवणारे नेहरू !	२८
* इंग्रजी आणि उर्दूनिष्ठ 'हिंदुस्थानी' यांचा नामनिर्देश करणारी नेहरूंची राज्यघटना	२८
* काँग्रेसचे उर्दू भाषेवरील प्रेम !	२८
* हिंदी भाषेला दुय्यम स्थान देणारी काँग्रेस संस्कृती	३१
* राजभाषेच्या संदर्भातील घातक तरतुदी	३१
* भारतीय संविधानात निर्देशित करून आणि कालावधी ठरवून	

देऊनही राज्यकर्त्यांनी हिंदीला राष्ट्रभाषेचा स्तर न देणे	३२
* 'राजभाषा अधिनियम १९५३, राजभाषा विधेयक १९६७ आणि राजभाषा नियम १९७६' यांनुसार केलेल्या घातक व्यवस्था	३३
६. हिंदी भाषेवरील इंग्रजी भाषेचे आक्रमण !	३४
* परदेशात गेल्यावर हिंदीपेक्षा इंग्रजीत संवाद साधणारे राज्यकर्ते !	३४
७. भारतातील हिंदी भाषेची दुःस्थिती	३४
* इंग्रजाळलेले हिंदी चित्रपट-कलाकार	३६
* खेळाडूंचे इंग्रजीप्रेम	३६
* वृत्तांच्या (बातम्यांच्या) मथळ्यांतच अर्ध्या उर्दू शब्दांचा वापर करणाऱ्या वृत्तपत्रांनी केलेली हिंदी भाषेची दुःस्थिती !	३७
८. हिंदी भाषेची नव्हे, तर उर्दू भाषेची पाठराखण करणारे हिंदू !	३८
* मुस्लीम संस्कृतीतून जन्मलेली उर्दू आणि हिंदु संस्कृतीतून जन्मलेली हिंदी	३८
* अर्थ न समजता उर्दू शब्द वापरणारे हिंदू !	३८
९. भाषांतरित हिंदी शब्दांतील चुका	३९
१०. शुद्ध हिंदी भाषेची अपरिहार्यता	४०
* राष्ट्रभाषेपुढे प्रादेशिक भाषांची अस्मिता सोडा !	४०
* आंतरप्रांतीय व्यवहाराकरता हिंदीचा उपयोग अपरिहार्य असणे	४०
११. हिंदी भाषेच्या रक्षणार्थ प्रयत्न करणारे	४३
* स्वा. सावरकरांनी हिंदीच्या रक्षणार्थ केलेले प्रयत्न	४३
* संस्कृतनिष्ठ हिंदी परिभाषा निर्मिण्याचा प्रयत्न करणारे डॉ. रघुवीर !	४४
१२. हिंदीच्या रक्षणार्थ उपाय	४५
१३. हिंदी आणि इतर भाषा अन् वाईट शक्ती	५२
१४. संस्कृतनिष्ठ हिंदी भाषा वापरण्यासाठी 'सनातन संस्था' आग्रही !	७०
प्रकरण २ : भारतीय आणि इंग्रजी भाषा सोडून जगातील 'एक' भाषा	
१. 'एक' भाषा	७२
२. वैशिष्ट्ये	७२
३. 'एका' भाषेची सूक्ष्म-चित्रे, सूक्ष्म-परीक्षण आणि विश्लेषण	७३
४. 'एका' भाषेला संपवणे	७७

मनोगत

राष्ट्रभाषा म्हणजे राष्ट्राचा मनोमयकोश. ज्या राष्ट्रभाषा हिंदीने भारतीयांना एकमेकांशी जोडले, त्या हिंदीला कृतघ्न भारतीय, विशेषतः स्वातंत्र्योत्तरकालीन भारतातील सर्वपक्षीय राज्यकर्ते इंग्रजी आणि उर्दू या भाषांचे साहाय्य घेऊन नष्ट करायला सरसावले आहेत. सामान्य जनतेला याचे गांभीर्य कळत नाही. काही ठिकाणी 'बादशहा राम आणि बेगम सीता' असे उल्लेख केले जातात. बरेच हिंदू 'हे भगवान' असे म्हणण्यापेक्षा 'ए मालिक' म्हणतात.

मुसलमान राज्यकर्त्यांच्या काळात उर्दू ही सत्ताधाऱ्यांची भाषा झाल्यामुळे हिंदी भाषेवर तिचे आक्रमण झाले. नंतर गांधींच्या काँग्रेसच्या राजवटीत हिंदी भाषेचे रूपांतर उर्दू-मिश्रित हिंदीत, म्हणजे तथाकथित 'हिंदुस्थानी'त केले गेले. एवढेच नाही, तर हिंदीची लिपी उर्दूप्रमाणे असावी, असेही काँग्रेसने ठरवले.

जनतेला हिंदी भाषेची केविलवाणी सद्यस्थिती कळली की, वाईट वाटेल आणि क्रोधही येईल. नंतर जेव्हा त्या स्थितीच्या कारणांचा शोध जनता घेऊ लागेल, तेव्हा 'तिला हिंदीला विरोध करणारे सर्वपक्षीय राज्यकर्तेच तिच्या दयनीय स्थितीला कारणीभूत आहेत', हे लक्षात येईल अन् जनता भाषाक्रांतीसाठी सिद्ध होईल. या भाषाक्रांतीसाठी आवश्यक असलेले, म्हणजेच हिंदी भाषेला वाचवण्यासाठीचे उपाय जनतेला ज्ञात असणे आवश्यक आहे. हे उपायसुद्धा या ग्रंथात दिले आहेत. हा झाला बुद्धीने समजण्याचा भाग.

साधना केल्यामुळे ज्यांना सूक्ष्मातील थोडे-फार कळते, अशांसाठी सूक्ष्मातील प्रयोग करून संस्कृतोद्भव हिंदी भाषेत असलेले चैतन्य कसे अनुभवता येते, याचे विवेचन अन् काही उदाहरणे या ग्रंथात दिली आहेत. मराठी आणि हिंदी भाषा संस्कृतोद्भव असल्याने दोन्हीमध्ये बरेच शब्द सामायिक आहेत. त्यामुळे दोन्ही भाषांतील सूक्ष्मातील प्रयोगांचे निष्कर्षही सारखेच येतात.

असुरांनी वेद पळवले, त्याचप्रमाणे असुर प्रवृत्तीच्या राज्यकर्त्यांनी संस्कृतोद्भव हिंदी भाषाच भारतातून नष्ट करायचा चंग बांधला आहे. 'भारतीयांना, विशेषतः हिंदूंना हिंदी भाषेचे महत्त्व कळून त्यांना निदान स्वतःच्याच लाभासाठी तरी तिच्या पुनरुत्थानासाठी प्रयत्न करण्याची बुद्धी द्या', ही श्रीगुरुचरणी प्रार्थना ! - संकलक